

Tribina

Građani i vlast: Kako i zašto se za sve pita jedan čovek

VREME

Dodatak nedeljnika VREME br. 1647 od 28. jula 2022.

Tri i po meseca po završetku izbora, Srbija još nema konstituisan parlament. Pravosuđe odavno ne funkcioniše kao grana vlasti. Jedina vlast koja u državi funkcioniše je predsednik, koji se pita za sve i neskriveno odlučuje o sudbini cele zemlje. Društvo se već priviklo na zlokobnu hipertrofiju dubokog političkog i sistemskog poremećaja. Da li je u Srbiji blokiranje auto-puta jedini način komuniciranja građana i vlasti?

O ovome smo razgovarali na tribini nedeljnika "Vreme" održanoj u sredu 20. jula u Biznis inovacionom centru u Kragujevcu. Govornici su bili predsednički kandidat na aprilskim izborima i osnivač pokreta "Srbija centar" (SRCE) **Zdravko Ponoš**, glavni urednik nedeljnika "Vreme" **Filip Švarn**, urednik i kolumnista "Vremena" **Teofil Pančić**, advokat **Nikolaj Petronijević** i građanska aktivistkinja i osnivačica udruženja "Res publika" iz Kragujevca **Bojana Vlajović Savić**. Moderator je bio novinar "Vremena" Nedim Sejdinović.

Tri i po meseca po završetku izbora, Srbija još nema konstituisan parlament. Ne zna se ni ko će biti mandatar, a kamoli kada će vlada biti formirana. A sve ovo se dešava u jeku rata u Ukrajini, odnosno najvećoj krizi u Evropi posle Drugog svetskog rata.

Pravosuđe odavno ne funkcioniše kao grana vlasti, a oni delovi tužilaštva i sudstva koji nisu pod čvrstom kontrolom SNS-a ubrzano se “pacifikuju” i “čiste”. Jedina vlast koja u državi funkcioniše je predsednik, koji se pita za sve i neskriveno odlučuje o sudbini cele zemlje. Nije to novost, ali sada to nije samo faktičko nego i takoreći formalno stanje.

Društvo se već priviklo da zlokobnu hipertrofiju dubokog političkog i sistemskog poremećaja i na državu u kojoj jedan čovek zamenjuje celokupnu državnu strukturu – skoro da svi pristaju. Od obolelih građana koji od Vučića traže pomoć u lečenju, preko radnika koji očekuju od da im zaštiti radnička prava, do javnosti kojoj svakodnevno saopštava kontradiktorne stavove o najvažnijim državnim pitanjima.

Da li je u Srbiji blokiranje auto-puta jedini način komuniciranja građana i vlasti?

NEDIM SEJDINOVIĆ: Ovo je treća od javnih debata koje nedeljnik "Vreme" organizuje po gradovima Srbije uz podršku američke Nacionalne zadužbine za demokratiju (NED). Ovu, u Kragujevcu, realizujemo u saradnji sa portalom "Glas Šumadije", kojem zahvaljujemo na pomoći. Pozdravljam sve prisutne i pozdravljam gledaoce koji nas gledaju preko striminga. Uzgred, nije lako organizovati tribinu "Vremena" danas, odnosno debate na kojima se kritički govori o političkim pojavama u našem društvu. Nije jednostavno pronaći javni prostor koji je spreman da nas ugosti, i to ne samo javni prostor u vlasništvu države, nego čak i onaj koji je u privatnom posedu. Očigledno, živimo u sveopštem strahu, kao devedesetih, pa i gore.

Tri i po meseca nakon izbora nemamo oformljen parlament. Evo, tek sada su počele konsultacije o novoj vladi i mandataru. Vidimo kako sve to izgleda. Institucije ne funkcionišu, funkcioniše samo jedan čovek, koji donosi sve odluke, i to naravno nije novost, i na to smo navikli. Ali, u tome i jeste problem. Kao da smo pristali na takvo stanje stvari, pomirili se s tim. Pristali na uređenje društva u kojem se jedan čovek za sve pita i kojem treba da se obratiš bilo šta da ti treba u životu. Bilo da su u pitanju radnička prava, bilo da su u pitanju politička prava... On se pita o stvarima koje su daleko od njegovih nadležnosti. I to je centralna tema naše današnje diskusije.

Pošto je Filip Švarm, glavni urednik "Vremena", idejni tvorac tribine, dao bih mu uvodnu reč. Da vidimo gde smo došli i šta nam se dešava...

FILIP ŠVARM: Hvala, Nedime. Drago mi je što smo u Kragujevcu. Drago mi je da govorim ovde. Hajde da

se držim pitanja i da pokušam da odgovorim na njega. Moram priznati da spadam u one kojima uopšte ne nedostaje skupštinski život. Šta sam gledao tamo? Gledao sam kako je Vučić "najgenijalniji", "najpametniji", "najbolji đak u istoriji Srbije", "najbolji student"... Gledao sam neke martinoviće, atlagiće, orliće, kako vređaju ljude, kako raspravljaju o nekim emisijama, na primer o "Utisku nedelje". Kako, u krajnjoj liniji, čitaju "Vreme". Slušao sam jednu zanimljivu raspravu, kako moj kum, koji je saradnik "Vremena", i ja vodimo specijalni rat protiv Srbije. Dakle, uglavnom je to bio parlamentarni život. Niko ovde od prisutnih i onih koji nas gledaju nema iluziju šta se u parlamentu zbiva i šta će se zbivati. Ono što bude odlučeno na Andrićevom vencu, ili možda u Vladi, to će u nekom trenutku proći kroz parlament. Ima ono zvonce koje je uvela Maja Gojković (Ivica Dačić nije imao potrebu da pritiska zvonce pošto ta skupština ni o čemu nije raspravljala) – i to će se izglasati. Šta god da kažete, koji god argument da potegnute, ta skupština ima svoj tok i ona će tako da radi. Hajdemo dalje.

Šta smo videli i naučili? Videli smo i naučili da, ako želite da vas primi Glavni, vi morate da blokirate most Gazela u Beogradu. To važi i za one iz Beograda, ali i za ljude, recimo, iz Kragujevca. Možete pričati sa resornim ministrom, možete pričati sa premijerkom, možete pričati sa bogom-ocem, ali dok se ne sretnete sa Vučićem – ništa niste uradili. Dakle, postoji jedna institucija koja nekad upali, nekad ne upali – a to je ulica. Ali, više to nisu ni oni protesti na koje smo navikli svih ovih decenija, nego morate da

Videli smo i naučili da, ako želite da vas primi Glavni, vi morate da blokirate most "Gazela" u Beogradu. To važi i za one iz Beograda, ali i recimo za ljude iz Kragujevca. Možete pričati sa resornim ministrom, možete pričati sa premijerkom, možete pričati sa bogom-ocem, ali dok se ne sretnete sa Vučićem – ništa niste uradili — Filip Švarm

uradite nešto radikalno, morate da blokirate autoput, pa ćete se valjda dogovoriti sa Glavnim.

Dakle, živimo više od tri i po meseca u situaciji u kojoj samo jedan čovek ima ovlašćenja da nešto radi na državnom nivou. I sada imamo pitanja: ko će biti u sastavu Vlade, ko će biti mandatar, ko će biti premijer? Moram priznati da nemam nikakva očekivanja i moram priznati da mi je poprilično svejedno. Da li će se nešto promeniti ako Ana Brnabić ne ostane premijerka, a dođe Siniša Mali? Neće. Da li je zaista važno da li će Vulin sa mesta ministra unutrašnjih poslova otići da bude ministar odbrane, a Nebojša Stefanović biti direktor BIA, ili će obojica otići u diplomatiju? Pogledajte rezervoar kadrova koje ima Vučić. Oni su tipični. Krajnje na istu modlu, u istom kalupu. Biografija visokog funkcionera

naprednjačke stranke glasi otprilike ovako: ili potiče iz radikala, ili je u nekom trenutku bio u URS-u ili Demokratskoj stranci. Obično, većina ima kupljene diplome i plagirane doktorate. To je ta priča. I onda vidite da je to rezervoar koji je ograničen. Ali, ima među njima i njih koji nisu takvi. Koji su, kao, bili dovedeni kao neki stručnjaci. Oni ili brzu nestanu ili postanu naprednjaci gori od naprednjaka, jer se moraju dokazivati. Sve je ovo poznato.

Ali, situacija u kojoj je Srbija nije jednostavna. Evropa i svet se nalaze u globalnoj krizi. Ozbiljni ljudi, ozbiljne vlade, ozbiljne skupštine o tome raspravljaju u celom svetu. Valjda ne samo u dve države – u Rusiji i u Srbiji. Jer u Rusiji i Srbiji ima gazda, ima hazjajin koji odlučuje o svemu. Kriza koja je izazvana ratom u Ukrajini je nesaglediva.

I sada imamo pitanja: ko će biti u sastavu Vlade, ko će biti mandatar, ko će biti premijer? Moram priznati da nemam nikakva očekivanja i moram priznati da mi je poprilično svejedno. Da li će se nešto promeniti ako Ana Brnabić ne ostane premijerka, a dođe Siniša Mali? Neće —Filip Švarc****

Švarm: Mi ne verujemo nikome!

NEDIM SEJDINOVIĆ: Samo jedno potpitanje. Rekao si da je manje-više svejedno ko će da “sedi” u vladi. Mislim da to i većina građana misli. Isto važi i za skupštinu. Da li je to, po tebi, posledica plana da se sve institucije obesmisle osim jedne – institucije predsednika Republike?

FILIP ŠVARM: Pa, ja ne znam koliko je pozicija predsednika zapravo smisljena. Verovatno bi svaki predsednik makar i u ovakvoj situaciji – reč je o globalnoj krizi – pokušao da oko sebe okupi ljude pametne, sa karakterom, da proba sa nekim da podeli odgovornost, da što više ljudi učestvuje u donošenju odluka. Da li je u pitanju neka psihološka neka druga potreba da se sve drži u svojim rukama – ne znam. Ali, mi smo svedoci toga. Kada je počeo rat u Ukrajini, država Srbija je ćutala tri dana. Vučić nije prelomio – pa se ćutalo. Svedoci smo da budući ministri, profesionalni političari, iz SNS-a s ponosom govore da samo jedan čovek zna ko će biti ministar i ko će biti premijer. Da pitate bilo kog srpskog ministra ili pretendenta da bude ministar “koga više voli, mamu ili tatu”, on bi odgovorio da “najviše voli Aleksandra Vučića”. Ovdje je jedna partija preuzela sve državne funkcije i sve institucije.

Dokle, to ide tako, evo vidite ovo “Vreme” koje stoji ispred vas (br. 1645). Na naslovnici piše: “Policajac na nišanu države”. Dakle, imamo policajca koji se zove Slobodan Milenković, koji je otkrio “Jovanjicu”, uhapsio osumnjičene i optužene za “Jovanjicu”, ali

nisu oni krivi – nego je kriv on. Mi ovde imamo progon policajca koji bi trebalo da dobije unapređenje ili orden. Ne! Njemu se sada “pakuje” da je državni neprijatelj. Kako je moguće da u ovoj zemlji govorimo o institucijama, a imamo čoveka koji se zove Vladimir Đukanović, poznatiji kao Đuka, koji je istovremeno advokat Koluvijske, prvooptuženog u slučaju “Jovanjica”, i Dijane Hrkalović, optužene za trgovinu interesa. U dosluhu s njim, koji je visoki funkcioner SNS-a, oni progone inspektora Milenkovića. Za sve to vreme, njima tercira Vučić, koji za Koluvijsku otprilike kaže: “Ma nije, on je ozbiljan čovek, on nikog nije ubio, to je neka marihuana”... Dakle, imamo državu i vlast koji progone one koji žele da rade svoj posao. Zbog čega? Pa, zbog interesa grupe ljudi koji očigledno smatraju da su svemoćni zahvaljujući partiji koja ima svu vlast u zemlji. Da li je ovo namerno? Pa, naravno da je namerno! Ako je nekom stalo do Srbije, do napretka ove države, ako želi da Srbija ne bude teritorija nego država – pa valjda mu je interesu da jača institucije, da jača demokratiju, da jača poverenje građana u državu, a ne da ih razgrađuje. Bio sam zaprepašćen kada je profesor Aleksandar Baucal izneo rezultat jednog istraživanja, koje je urađeno u Evropi. To istraživanje je pokazalo da je Srbija prva po nepoverenju. Mi najmanje verujemo vlasti. Najmanje verujemo opoziciji. Najmanje verujemo komšijama. Mi ne verujemo nikome!

Ako je nekom stalo do Srbije, ako želi da ona ne bude teritorija nego država, valjda mu je interesu da jača institucije, da jača demokratiju, da jača poverenje građana u državu, a ne da ih razgrađuje... Jedno evropsko istraživanje je pokazalo da je Srbija prva po nepoverenju. Mi najmanje verujemo vlasti, opoziciji, komšijama... Mi ne verujemo nikome — Filip Švaram

Ponoš: Već 4. Aprila profesor Vladeta Janković i ja smo svima bili višak!

NEDIM SEJDINOVIĆ: Sa nama je i gospodin Zdravko Ponoš, predsednički kandidat na aprilskim izborima i osnivač pokreta “Srbija centar”. Prošlo je tri i po meseca od izbora, pa želimo da rasvetlimo šta se desilo u Srbiji posle njih. Da li se nešto promenilo ili su stvari ostale iste? Kada sada posmatrate događaje, sa ove vremenske distance, da li ste se pokajali zbog toga što ste pristali da budete predsednički kandidat? Da li ste nekad pomislili “šta mi je sve ovo trebalo”, s obzirom na dešavanja i pre izbora i posle njih? I kako posmatrate stvari u opoziciji, koja se ponovo pocepala?

ZDRAVKO PONOŠ: Hvala što ste me pozvali da budem učesnik ove tribine. Samo glup čovek se ne preispituje. Sasvim je normalno i ljudski preispitati se. Nisam imao nerealna očekivanja od učešća na izborima, i, na kraju krajeva, to nije bio moj lični hir, niti sam to planirao. Do neke sredine januara uopšte “nisam bio u priči” da ću biti predsednički kandidat. Ali, nema razloga da se kajem. Radio sam najbolje što sam znao. Mislim da je sve bilo časno i da sam postigao dobar rezultat. Mislim i da sam doprineo jedinstvu opozicije, a kasnije se pokazalo da je to bio isuviše zahtevan posao. Moj trud je dao izvestan rezultat, ali nije držao vodu na duže staze. Potom sam se opredelio da nastavim politički angažman. Za sada će to biti u vanparlamentarnoj formi, što će biti dosta teško. Ali, svakako, kada sam prihvatio da “igram tu utakmicu”, nisam planirao da se posle samo sklonim. Nakon pasivizacije u Narodnoj stranci, samo je bilo pitanje forme kako ću nastaviti da se bavim politikom. Za vreme razgovora, pre izbora, stvari su malo drugačije stajale. Kada sam

razgovarao sa opozicionim liderima, nadali smo se da će se ostvariti bolji rezultat. Da će se pobediti u Beogradu, a na parlamentarnim izborima ostvariti mnogo bolji rezultat nego što je ostvaren. Kao predsednički kandidat trebalo je da dam doprinos tome, a nakon izbora da budem nekakav centar okupljanja opozicije. A onda su usledile čarke i nerazumevanja. Čini mi se da smo već 4. aprila profesor Vladeta Janković i ja bili – višak svima. Znači, bilo je to pomalo naivno razmišljanje da ću moći da pomognem u stvaranju jedinstva onih koji, kako se to ispostavilo, to jedinstvo nisu želeli.

Tako dolazimo do nečega što je još veći problem, a o čemu je i Filip govorio. Da li se nešto promenilo u Srbiji posle zbora? Nažalost, ne. Sad je pitanje šta mi s tim treba da radimo. Kant je svojevremeno rekao da su kukavičluk i lenjost najveći problem, da zbog njih ljudi pristaju da provedu ceo život trpeći razne tutore i stanje koje im ne prija. Nisam spreman da prihvatim da je takvo stanje u našoj zemlji, da u Srbiji ima toliko lenjivaca i kukavica. Ali sam sasvim siguran da stanju apatije i rezignacije doprinosi stanje u opoziciji, koje je ogoljeno posle ovih izbora, i to je jako loše. Ovi izbori su ogolili i vlast i opoziciju. Što se tiče vlasti, to nije nikakvo iznenađenje, imamo to što imamo.

Svet je u fazi velike prekompozicije, verovatno najveće u poslednjih sto godina. U pitanju je talas koji nekoga ko je pametan i promišljen, i koji zna da surfuje, može da odvede napred, da, uz ozbiljan napor, sustigne zaostatak iz ranijih godina i decenija. Ali imamo i one koji potonu u sličnim talasima. Mi smo, recimo, 1989. godine potonuli. Sada bi bila prilika

Kao predsednički kandidat trebalo je da nakon izbora da budem nekakav centar okupljanja opozicije. A onda su usledile čarke i nerazumevanja. Čini mi se da smo već 4. aprila profesor Vladeta Janković i ja bili višak svima —Zdravko Ponoš

U jednom momentu je izgledalo da Vučić uvlači opoziciju u svoj ambijent kako bi podelio odgovornost. Sada mi sve više izgleda da ih je uvlačio kako bi ih potrošio. Kao što je potrošio neke i pre ovoga —Zdravko Ponoš

da to nadoknadimo, ali sa ovakvom vlašću to neće biti moguće. Ova vlast želi da i dalje bude autokratska. Ovaj čovek bi mogao da podeli odgovornost. U jednom momentu je izgledalo da on uvlači opoziciju u svoj ambijent kako bi podelio odgovornost. Sada mi sve više izgleda da ih je uvlačio kako bi ih potrošio. Kao što je potrošio neke i pre ovoga. I to je nešto u čemu ova organizacija koju pokušavamo da gradimo svakako nije spremna da učestvuje. Svako

ko veruje da će Vučić u svojoj skupštini dozvoliti da neki predlog opozicije prođe zato što je dobar i da će samo zbog toga dobiti podršku Srpske napredne stranke – taj je u najmanju ruku naivan. Tu podršku možeš da dobiješ samo ako si ranije napravio neki “dil” sa Vučićem, za neku drugu stvar. Od toga Srbiji neće biti bolje. I ja mislim da hvatanje koraka za Vučićem jeste loša stvar za Srbiju. To ne može da izađe na dobro. To što Vučić od sto koraka, koji generalno

idu u lošem smeru, napravi i neki u dobrom pravcu, ne znači ništa. To je taktički potez čiji je cilj da završi neku stvar za sebe ili svoju ekipu. Ako je to tako, a jeste, onda je isto tako naivno da mu se aplaudira za poneki od tih dobrih koraka, jer namera nije dobra. Jedino što ima smisla je da se takav korak ne napada, ali nema smisla mu aplaudirati. Jer, ako neko misli da će tim aplauzom “ohrabriti” Vučića da nastavi da hoda u pravom smeru – grdno se vara. Valjda posle deset godina znamo s kim imamo posla! Ovde se radi o autokratiji. Ovaj režim ne želi javnost. Javnost je nešto što pripada demokratiji. Njima je sve tajna i svime upravlja jedan čovek. Čak i da imamo vitalnije institucije nego što ih danas imamo, to ne bi bila garancija da ćemo uhvatiti dobar talas, a ovako je sigurno da nećemo.

NEDIM SEJDINOVIĆ: Iz Vašeg izlaganja zaključujem da ćemo mi iskoristiti ovu priliku da ponovo potonemo. Šta opozicija tu uopšte može da uradi?

ZDRAVKO PONOŠ: Ako se nešto ozbiljno ne desi, mi nećemo propustiti priliku da propustimo priliku. Opozicija ima veliku odgovornost. Ne amnestiram nas koji nismo u parlamentu. Mi nismo gubitnici na ovim izborima, mi smo pokušali nešto, pa nismo uspeli. Svakako ćemo pokušati da utičemo na stanje stvari. I ovo je pokušaj da se utiče, ovaj razgovor na ovoj tribini. I to nešto znači. Ne treba isključiti

mogućnost da ovakve vrste razgovora dobace dalje nego razgovori u onakvom parlamentu koji će nekoliko biti promenjen. Biće tamo mnogo kvalitetnijih ljudi ovaj put. Ali, ako neko misli da će njihove diskusije da prevaspitaju SNS, vrlo brzo će se uveriti da neće. Mislim da je javnost ekstremno važna. Pogledajmo slučaj inspektora Milenkovića. Javnost i njegove kolege su podigle stvar do tog nivoa da vlast ipak ne sme sebi da dozvoli da Milenkovića pojede noć. I zato je to jako važno.

NEDIM SEJDINOVIĆ: Javnost i kolege su često odbrana u velikim gradovima kada se dešavaju dramatične stvari. Ali, čini se da u manjim gradovima javnost nema dovoljnu snagu i nema ko da zaštiti “nepoćudne” ljude.

ZDRAVKO PONOŠ: Nisam u stanju da kvalifikovano sudim o tome. Mislim da ima manjih gradova gde je javnost jaka. U Kragujevcu postoje slobodni kanali komunikacije, evo na primer “Glas Šumadije”. To se ipak čuje i to treba koristiti. I to je jako važno. Uticajni intelektualci iz manjih gradova moraju to koristiti. Nikad od toga ne treba odustati. Na kraju, neko pametan je rekao da “nije pravo nešto što ti neko da, već ono što može neko da ti uzme”. S tim moramo da živimo. To je nešto što jednako vredi i u Kragujevcu i u Beogradu, a i u nekom mnogo manjem mestu od Kragujevca.

Kant je svojevremeno rekao da su kukavičluk i lenjost najveći problem, da zbog njih ljudi pristaju da provedu ceo život trpeći razne tutore i stanje koje im ne prija. Nisam spreman da prihvatim da je takvo stanje u našoj zemlji, da u Srbiji ima toliko lenjivaca i kukavica. Ali sam sasvim siguran da stanju apatije i rezignacije doprinosi stanje u opoziciji, koje je ogoljeno posle ovih izbora —Zdravko Ponoš

Petronijević: Pravosuđe je jednog trenutka kapituliralo

NEDIM SEJDINOVIĆ: Dali smo dobar šlagvort za sledeće pitanje za našeg domaćina-gosta, advokata Nikolaja Petronijevića. Zaštita ljudi koji ne misle kao većina u manjim gradovima? Kragujevac nije mali grad, mislim na ljude iz manjih mesta u okolini, i u celoj zemlji. Kolika je i kakva njihova zaštita ukoliko imaju hrabrosti da iznesu svoje mišljenje. To je prvo pitanje. A drugo pitanje je vezano za generalno stanje u pravosuđu. Kako vama izgledaju rezultati raznih istraživanja po kojima građanima imaju dramatično slabo poverenje u pravosuđe? Da li su u pravu? Da li je vladajuća stranka potpuno zarobila pravosuđe?

NIKOLAJ PETRONIJEVIĆ: Hvala na pozivu da učestvujem na tribini. Kragujevac ipak nije mali grad, pa nije adekvatno merilo za određene situacije u

kojima se nalaze građani iz malih mesta koji ne misle isto kao vladajuća većina. E sad, što se tiče prava građana na drugačije razmišljanje, što se tiče zaštite tog njihovog prava – pokušaću da odgovorim na pitanje u kontekstu poverenja građana u pravosuđe. To je ono što je ključno. To nepoverenje, treba naglasiti, nije juče nastalo. Nije nepoverenje građana u pravosuđe počelo nakon deset godina vlasti SNS-a ili u onim danima kada je SNS došao na tu vlast. To nepoverenje unazad dve decenije samo poprima šire razmere, iz prostog razloga što je pravosuđe neka ostalo po strani. Kao da ni u jednom trenutku nije postalo svesno da je vlast, odnosno autonomna grana vlasti. Pravosuđe nije neka nebitna izvršilačka organizacija koja treba da sledi i da služi izvršnoj vlasti. Naprotiv, sudovi su vlast koja zapravo treba da

Imam donekle razumevanja za neke kolege koji imaju pravosudne funkcije. Zašto se teško odupiru nalogima ‘odozgo’? Ako se odupru, odista je veliko pitanje da li će i ko da stane u njihovu zaštitu —**Nikolaj Petronijević**

ograniči izvršnu vlast. Dalje nije potrebno ulaziti u teorijske podele.

Društvena klima koja ovde vlada godinama, gde se svaka izvršna vlast trudila da potčini pravosuđe, dovela je do toga da je ono jednog trenutka – kapituliralo. Svedoci smo te kapitulacije sada kada je jedan čovek na čelu skupštinskog Odbora za pravosuđe, istovremeno brani optužene u aferi “Jovanjica” ili Dijanu Hrkalović, a praktično je vojnik režima koji napada istomišljenike. Njegovo ime je Vladimir Đukanović, a on je i vama, Nedime, nedavno uputio pretnje kada ste izneli slobodno mišljenje. Kada se takve stvari dešavaju na državnom nivou, odista se postavlja pitanje kako neki građanin koji se nalazi u malom mestu, na primer u Kuršumlji, gde su i njegov prvi i drugi komšija deo vladajuće većine, može da iznese javno svoje mišljenje. Pa, sasvim je logično da oni u jednom trenutku to neće činiti, jer nema osećaj da ima bilo kakvu zaštitu. Sa druge strane, postavlja se pitanje i da li ima vremena da formira mišljenje o važnim društvenim pitanjima s obzirom na to da se mahom bavi pitanjima lične egzistencije.

Kada svedemo stvari na proste činioce, nepoverenje građana u pravosuđe iz godine u godinu sve je veće. Iako sam mlad i trebalo bi da budem pun optimizma, ipak sam pesimista da će stvari u godinama koje dolaze biti bolje. Kada vidite da najviši sud u ovoj zemlji, Vrhovni kasacioni sud, donosi odluke koje direktno idu na štetu građana, nemate razloga

za optimizam. Konkretno, govorim o stavu VKS povodom prava banaka da naplaćuje troškove obrade kredita ili na slučaj sa naknadama za topli obrok. Tu se, praktično, pravosuđe pretvorilo ne samo u čuvar republičkog budžeta već i u čuvar bankarskih kasa. Sasvim je logično, onda, da građani izbegavaju da na bilo koji način imaju dodir sa pravosuđem.

I mi kao advokati, koji bi trebalo da građane poučimo o njihovim pravima, moraćemo to vrlo restriktivno da radimo, da ne bi posle bilo “zašto si mi rekao nešto što nije tako”. Jer, kada se zakoni, a srpsko pravo je prenормirano, tako naširoko tumače i kada se sami stavovi menjaju u skladu sa interesom izvršne vlasti – mi onda zaista kao advokati ne znamo šta možemo da očekujemo. I sasvim je logično da građani nemaju poverenja u pravosuđe. Imam donekle razumevanja za neke kolege koji imaju pravosudne funkcije. Zašto se teško odupiru naložima “odogor”? Ako se odupru, odista je veliko pitanje da li će i ko da stane u njihovu zaštitu. To vam je odgovor na pitanje poverenja i da li tu postoji prostor da se nešto promeni.

Dodao bih još jednu stvar. Kada imate situaciju da je advokat Đukanović branilac u važnim i velikim predmetima, i pojavljuje se pred sudijama o čijoj sudbini i karijernom napredovanju, kao predsednik Odbora za pravosuđe, odlučuje – kako očekivati da će te sudije slobodno odlučivati i izbeći autocenzuru? Mislim da to nije moguće.

Kada imate situaciju da je advokat Đukanović branilac u važnim i velikim predmetima, i pojavljuje se pred sudijama o čijoj sudbini i karijernom napredovanju, kao predsednik Odbora za pravosuđe, odlučuje – kako očekivati da će te sudije slobodno odlučivati i izbeći autocenzuru? Mislim da to nije moguće —Nikolaj Petronijević

Vlaović Savić: Dve ključne reči – solidarnost i isključivost

NEDIM SEJDINOVIĆ: Sada ćemo čuti Bojanu Vlaović Savić, građansku aktivistkinju i osnivačicu udruženja “Res publica” iz Kragujevca. Prepodne smo se čuli i razgovarali o tome šta bismo tematizovali na ovoj tribini. Dotakli smo se dve ključne reči. Prva je solidarnost, govorili smo o tome kako ona danas nedostaje našem društvu. Spomenuli smo radnike iz Kragujevca, koji su često prozivani zbog svojih zahteva. Onda smo setili slučaja aktivista iz Gornjih Nedeljica, koji su na društvenim mrežama prozivani jer njihovo selo nije glasalo onako “kako se očekivalo”. Ti ljudi su jednog trenutka zapravo ostavljeni na cedilu. Gde je nestala solidarnost i kako je vratiti?

BOJANA VLAOVIĆ SAVIĆ: To jeste ključno pitanje. Ne samo za nas iz civilnog sektora, nego celog društva koje je dramatično podeljeno i jednostavno nema dovoljno razumevanja za probleme izvan svog kruga. Ovo sa radnicima “Fijata” je možda bio dobar indikator i pokazatelj.

U Kragujevcu smo imali jednu situaciju. Nedelju dana pre prvog protesta radnika Fijata proslavljali smo Dan grada i više desetina hiljada ljudi skupilo se na koncertu benda Smak. Bio je to trenutak, bar sam tako ja to doživela, koji je na neki način ujedinio Kragujevac bez obzira na političke podele. Tu su se našli ljudi najrazličitijih političkih opredeljenja i

Uslov za političke promene je to da ljudi koji danas glasaju za Aleksandra Vučića i podržavaju ovu vlast, da bar deo njih da svoje poverenje nekome drugome. Ukoliko budemo isključivi i isključimo ih kao partnere promene nisu moguće —Bojana Vlaović Savić

muzičkih afiniteta. Tokom proslave Dana grada, koji je ovde na neki način bitan, prepoznali su ideju zajedništva. I to nije proslava Đurđevdana, kako se to pogrešno interpretira, već dana kada je Kragujevac proglašen za prvu prestonicu moderne Srbije. Nama je to ovde dosta važno i nekako nas je ohrabrilo. U danima posle toga ljudi su delili utiske po mrežama. Pojavila se nada da postoji nešto bolje od ovoga sada. Ako ništa drugo, eto možemo da organizujemo proslavu na kojoj će se desetine hiljada ljudi zabavljati uz rok grupe Smak i Osvajači, dok su u nekim drugim gradovima, često velegradima, proslave uz Acu Lukasa ili Zvezde Granda. I to je za lokalpatriotski osećaj bilo vrlo važno. A to je mnogo važno, zato što i poslednjih godina vlada uverenje da se grad pretvara u palanku i da propada po svim pokazateljima.

Međutim, samo nekoliko dana nakon toga, sve te poruke ushićenja, zajedništva i radosti smenile su salve uvreda na račun radnika Fijata. Oni su izašli na ulice i blokirali saobraćajnice, i vi ste odmah mogli da vidite podele i raslojavanja. Odmah su krenule prozivke na njihov račun. “Izbori su bili nedavno, za koga ste glasali, zašto se niste ranije pobunili?”, i slično. Kao da su oni sami sebi omogućili da rade pod takvim uslovima i da su sami sebi odredili koliko će biti njihove zarade. Mi smo insistirali na tome da bi trebalo prepoznati trenutak. Fijat je kompanija koja trenutno zapošljava najviše radnika u Kragujevcu i oni su pritom sindikalno jako dobro organizovani. Niko od drugih zaposlenih u Kragujevcu, koji takođe najrazličitije probleme koji se tiču raznih povreda radnog prava, nije to prepoznao kao priliku da im se priključi i da možda u nekom masovnijem

protestu proba da izbori i za sebe bolje uslove. I da to možda bude prilika gde ćemo ponovo demonstrirati zajedništvo. Jer, Kragujevac je prošao kroz golgotu kada su, po prvi put, otpušteni radnici Zastave. Tada smo postali “dolina gladi” i teškom mukom se čupali iz tog statusa.

Zapravo, mislim da to i jeste najveći problem za nas kao društvo. Potrebno je da probamo da razgovaramo i sa onima koji su neistomišljenici. Dakle, ako se sa nekim ne slažemo, ne moramo odmah da ga vređamo. Da uvažimo argumente jedni drugima koliko god da su različiti. Mislim da je naše društvo došlo do tačke da je više nemoguće da se ljudi međusobno saslušaju i da u nekoj normalnoj atmosferi govore o različitostima.

NEDIM SEJDINOVIĆ: Upravo je druga ključna reč – isključivost. O tome smo takođe razgovarali. Jer smo shvatili da i u ovom delu javnosti koje se zalaže za kulturu dijaloga i razmenu različitih mišljenja, takođe vlada isključivost. To se lepo može videti na društvenim mrežama, gde se svaki disonantni ton oštro sankcioniše. Spomenula si i tekst našeg današnjeg gosta Teofila Pančića, koji je izneo kritički stav na račun grupe Smak a koji je izazvao burne reakcije u Kragujevcu.

BOJANA VLAOVIĆ SAVIĆ: Tako je. Teofil se dosta zamerio Kragujevčanima svojom kolumnom. Ne bih ulazila u njegove muzičke afinitete i ukus. Za mene je to bio dobar pokazatelj toga o čemu govorimo. Naša sloboda govora je ograničena onog trenutka kada se nekome ne sviđa šta imamo da kažemo. Ja bih lično zamerila Teofilu na onome “provincijski grad”, što stoji u kontekstu stava o Smaku. Mislim

Fijat je kompanija koja trenutno zapošljava najviše radnika u Kragujevcu i oni su pritom sindikalno jako dobro organizovani. Niko od drugih zaposlenih u Kragujevcu nije to prepoznao kao priliku da se priključi njihovom protestu i da proba da izbori i za sebe bolje uslove. Naprotiv, radnici Fijata su dobili salve uvreda —Bojana Vlaović Savić

da je to zaista tema o kojoj bi moglo da se debatuje, jer o muzičkom ukusu zaista nema smisla diskutovati. Ali, o toj kvalifikaciji da je Kragujevac provincijski grad zaista bih želela da razgovaramo. Meni je bilo zanimljivo, malopre kada si postavio pitanje za “manji grad”, da ni Nikolaj ni ja apsolutno nismo reagovali jer nijednom nismo pomislili da se na Kragujevac odnosi pitanje koje se tiče nekog “manjeg mesta”. Ukoliko je Kragujevac, kao četvrti grad po veličini u Srbiji i univerzitetski centar, grad koji je bio značajan privredni centar u staroj Jugoslaviji – provincijski grad, onda mi možemo doći do zaključka da samo Beograd u Srbiji nije provincija. Što mislim da nije dobro ni za nas, ni za Srbiju, ni za društvo. Ideja decentralizacije, o kojoj se nekada dosta govorilo, polako se gubi. I ova teza Teofilova ide tome u prilog – da je sve, sem Beograda, provincija.

Da se vratim na pitanje. Postali smo mnogo isključivi. Zvuči baš prozaično fraza “vraćanje dijaloga u

javni govor”, ali mislim da to jeste za nas najveći izazov. Za medije, za civilno društvo, za političke stranke. Za celo društvo i građane među sobom. Mislim da je uslov za političke promene to da ljudi koji danas glasaju za Aleksandra Vučića i podržavaju ovu vlast, da bar deo njih uvidi da to možda nije pravi put i da svoje poverenje daju nekome drugome. Ukoliko budemo isključivi i njih na samom startu isključimo kao partnere za razgovor ili bilo šta što radimo, promene nisu moguće. Mislim da je to potpuno pogrešno i da će svako od nas ostati u svom mehuru, u čauri, i ovako među sobom, kao istomišljenici, razgovarati. Mislim da je i za medije i za novinare važno da se vratimo na neki početak. Na neku azbuku, pa da učimo šta je posao novinara, kako mediji treba da izveštavaju, da je kolumna po definiciji mesto gde autor iznosi svoj stav, bilo da se s njim slažete ili ne. Imamo baš mnogo zadataka u narednom periodu.

Teofil Pančić: Priča o kolektivističkom mentalitetu

NEDIM SEJDINOVIĆ: Teofile, nisam se nadao da ćemo pričati o Smaku na ovoj tribini, ali izgleda da ćemo morati... Evo, i kragujevački odbor Narodne stranke je izdao saopštenje u kojem brani ovu kragujevačku grupu od tebe.

TEOFIL PANČIĆ: Potpuno sam zapanjen. Smak je jedna od najužasnijih muzičkih pojava u SFRJ. Ja sam to napisao, i to tvrdim i sada pred vama. Uvek ću to tvrditi, jer je to stvar mog ukusa. Ali, kada sam pisao o tome, ja nisam imao pojma da pišem o Kragujevcu. Za mene, Smak nije Kragujevac. To je jedan

bend. Taj bend čine konkretni ljudi. Kroz njega je prošlo desetak ljudi, koji nešto sviraju, nešto komponuju i nešto pevaju. I po meni, to što rade je bezveze. Ali, to uopšte ne povezujem sa Kragujevcem, mada u njihovim ličnim kartama verovatno piše da su iz Kragujevca. E, to je taj naš kolektizam. To je ono što se ljudi identifikuju sa Novakom Đokovićem, pa misle da su oni pobedili na Vimbldonu. Niste pobedili! Novak Đoković je pobedio na Vimbldonu. Isto tako, i obrnuto. Napišeš da ti grupa Smak ne znači ništa, što je neki tvoj lični stav i ukus. I onda

Napišeš da ti grupa Smak ne znači ništa, što je tvoj lični stav i ukus. I onda neko brani Kragujevac od tebe. Pa kako Kragujevac? Pa nije Smak – Kragujevac. I oni koji se sada baš toliko brane od provincije upravo ne shvataju da je baš provincijalno razmišljati da je nekakav bend oličenje jednog grada —Teofil Pančić

neko brani Kragujevac od tebe. Pa kako Kragujevac? Pa nije Smak – Kragujevac. I oni koji se sada baš toliko brane od provincije upravo ne shvataju da je baš provincijalno razmišljati da je nekakav bend oličenje jednog grada. Pa, ne može jedan bend da bude oličenje grada.

To ne može biti ni pisac. Znači, šta sad? Ako kažem da mi se ne sviđaju knjige Vidosava Stevanovića, možda će neko opet reći da imam nešto protiv Kragujevca. To je tribalno, plemensko razmišljanje, koje nas zapravo ubija. Trideset godina gledam kako se ova zemlja civilizacijski urušava upravo dobrim delom zahvaljujući kolektivističkom razmišljanju. Ne

žele tzv. kolektivnu odgovornost. Neće da priznaju da imaju nešto zajedničko sa nekim lošim stvarima. Ne daj bože sa nekom Srebrenicom. Ali, vole da se poistovećuju sa nečim što smatraju da je dobro. Smak?! Ma, to je naše! Ne diraj nam u Smak!

Ovo je antologijsko saopštenje! Dobio sam saopštenje Gradskog odbora Narodne stranke Kragujevac i voleo bih da vam ga izrecitujem. Jer, svi elementi totalitarnog razmišljanja su ovde tako dobro raspoređeni, da je to nešto što zaista zaslužuje širi publicitet i zaista ga treba objaviti u svim medijima. Groteskna je ta vrsta preosetljivosti na stvari koje se tebe lično ne tiču i koje nisu upućeni tebi – nego nekim konkretnim

Evo, ja sam iz Novog Sada i odrastao sam na panku. Ali, ljudi, bend iz Novog Sada Pekinška patka, to je jedan idiotski bend! Da li ja moram da volim Pekinšku patku i da govorim da su u pitanju legende zato što su iz Novog Sada? Pa, šta me briga ako su iz Novog Sada —Teofil Pančić

‘Ja’ i ‘moje’! Pa mislim, šta je tvoje, prijatelju, šta si ti? Smak nisi ti, nisi u njemu svirao. Ni bubnjeve, ni gitaru. Nisi ni Novak Đoković. Nisi ti držao reket, niti pobedio Nadala i Federera. I dok to ne shvatimo, i dok se ne uhvatimo u koštac sa tim da svako od nas pojedinačno bude ono što jeste, i dok ne uzmemo sebi tu slobodu, koja je elementarno građansko pravo, da razmišljamo nevezano s tim šta naša uža ili šira sredina od nas očekuje, neki vučići će nam se stalno dešavati —**Teofil Pančić**

Ljudima sa konkretnim imenom i prezimenom. U ovom slučaju, sa ljudima koji čine grupu Smak. To je kao kad biste razmišljali o tome da li biste smeli da, ukoliko ste recimo u Liverpulu, kažete da više volite Rolingstone od Bitlsa. To je potpuno bizarno. U ovom saopštenju se kaže da su “smakovci” legende i da se oni ne smeju relativizovati. Znači, mi smo došli ne samo do toga da popovi zabranjuju da se relativizuju neka religijska načela nego i do toga da više nećemo smeti da relativizujemo ni neke bendove. Ako su oni iz nekog grada, koji nema neki drugi čuven bend. Znači, onda, molim, ne diraj mi u taj bend!

O čemu govorim? Evo, ja sam iz Novog Sada i odraštao sam na panku. Ali, ljudi, bend iz Novog Sada Pekinška patka – to je jedan idiotski bend! Mislim, to je pank za decu. To je kako Mali Perica zamišlja pank. U to vreme, kada je Pekinška patka žarila i palila, ja sam slušao Pankrte, i to je bio pank. A ne Pekinška patka. Pa šta sad? Da li ja moram da volim Pekinšku patku i da govorim da su u pitanju legende zato što su iz Novog Sada? Pa, šta me briga ako su iz Novog Sada?! Oni su bend, dakle oni podležu arbitrarnosti svačijeg muzičkog ukusa, koji je građen na različite načine.

Sada ne bih voleo da se ova tribina pretvori u razgovor o Smaku. Ali, sve ovo je dobar pokazatelj sa

kojom vrstom kolektivističkog mentaliteta mi ovde imamo posla. Kada ti kažeš da su Slobodan Milošević i Radovan Karadžić počinili ratne zločine, onda neki Đura i Pera kažu: oni optužuju nas Srbe! Pa, ne optužuju nas Srbe! Nego optužuju konkretne ljude, za konkretne slučajeve! Ne, oni hoće nas da proglase za genocidan narod! Pa, ne postoji genocidan narod. Nijedan narod nije genocidan. Ta kategorija ne postoji. E, ali molim te, ako mi priznamo da je u Srebrenici izvršen genocid, onda su Srbi genocidan narod.

E sad, govorimo o jednom bendu i jednom genocidu, to su dve stvari, kao Bog i šeširdžija, ali je to deo istog mentaliteta. To je deo mentaliteta koji, umesto individualističkog mišljenja, promovisanja slobode govora, uverenja, ukusa i tako dalje, razmišlja na tribalan način. “Ja” i “moje”! Pa mislim, šta je tvoje, prijatelju, šta si ti? Smak nisi ti, nisi u njemu svirao. Ni bubnjeve, ni gitaru. Nisi ni Novak Đoković. Nisi ti držao reket, niti pobedio Nadala i Federera. I dok to ne shvatimo i dok se ne uhvatimo u koštac sa tim da svako od nas pojedinačno bude ono što jeste, i dok ne uzmemo sebi tu slobodu, koja je elementarno građansko pravo, da razmišljamo nevezano s tim šta naša uža ili šira sredina od nas očekuje – neki vučići će nam se stalno dešavati.

Tribina i transkript tribine deo su projekta “Podsticanje javne debate o demokratiji”, koji nedeljnik “Vreme” realizuje uz podršku američke Nacionalne zadužbine za demokratiju (NED). Ovaj tekst, celokupan sadržaj i izneti stavovi isključiva su odgovornost nedeljnika “Vreme” i ni na koji način ne odražavaju stavove i mišljenja NED-a.

